

Synd och skatt

***en ESO-rapport om politiken inom
områdena alkohol, tobak och spel***

Frågeställningar

- **Hur stora samhällskostnader ger bruket av alkohol, tobak och spel upphov till?**
- **Når ATS-politiken de mål som satts upp?**
- **Hur effektiva är styrmedlen?**

Rökningens samhällskostnader

Samhällets bruttokostnader för rökning 2016

Miljarder kronor

Typ av kostnad	Totalt
Sjukvårdskostnader	10,1
Utebliven produktion	16,7
Uteblivet hemarbete	3,4
Informell vård	2,0
Summa	32,2

Källa: Andersson m.fl. 2017 och uppräknade från 2015 till 2016 med KPI och med tillväxten i folkmängd 15 år eller äldre.

Rökningens samhällskostnader

Samhällets bruttokostnader för rökning 2016

Miljarder kronor

Typ av kostnad	Totalt
Sjukvårdskostnader	10,1
Utebliven produktion	16,7
Uteblivet hemarbete	3,4
Informell vård	2,0
Summa	32,2

Källa: Andersson m.fl. 2017 och uppräknade från 2015 till 2016 med KPI och med tillväxten i folkmängd 15 år eller äldre.

Av bruttokostnaderna drabbar:

- **14,7 miljarder rökarna**
 - Främst som utebliven inkomst
- **17,5 miljarder drabbar andra**
 - 8,3 i ökade offentliga utgifter
 - 7,2 i uteblivna skatteintäkter

Rökningens samhällskostnader

Extra offentliga utgifter:

- 8,3 miljarder kr.

Punktskatt på rökning:

- 8,9 miljarder kr.

Slutsats:

- Rökarna kompenserar för de extra offentliga utgifterna som drabbar andra.

Rökningens samhällskostnader

Extra offentliga utgifter:

- 8,3 miljarder kr.

Punktskatt på rökning:

- 8,9 miljarder kr.

Slutsats:

- Rökarna kompenserar för de extra offentliga utgifterna som drabbar andra.

Uteblivna skatteintäkter:

- 7,2 miljarder kr.

Uteblivna offentliga utgifter:

- 14,3 miljarder kr.

Slutsats:

- Rökarna kompenserar för de uteblivna skatteintäkterna genom att dö i förtid.

Rökningens samhällskostnader

Extra offentliga utgifter:

- 8,3 miljarder kr.

Punktskatt på rökning:

- 8,9 miljarder kr.

Slutsats:

- Rökarna kompenserar för de extra offentliga utgifterna som drabbar andra.

Uteblivna skatteintäkter:

- 7,2 miljarder kr.

Uteblivna offentliga utgifter:

- 14,3 miljarder kr.

Slutsats:

- Rökarna kompenserar för de uteblivna skatteintäkterna genom att dö i förtid.

Rökarna bidrar netto med knappt 6 miljarder till samhället

Målen med tobakspolitiken

- **Tobaksbruket ska minskas**
- **Antalet barn och unga som börjar använda tobak ska minskas**
- **Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av tobak ska minskas**
- **Antalet personer som dör och skadas på grund av bruk av tobak ska minskas**

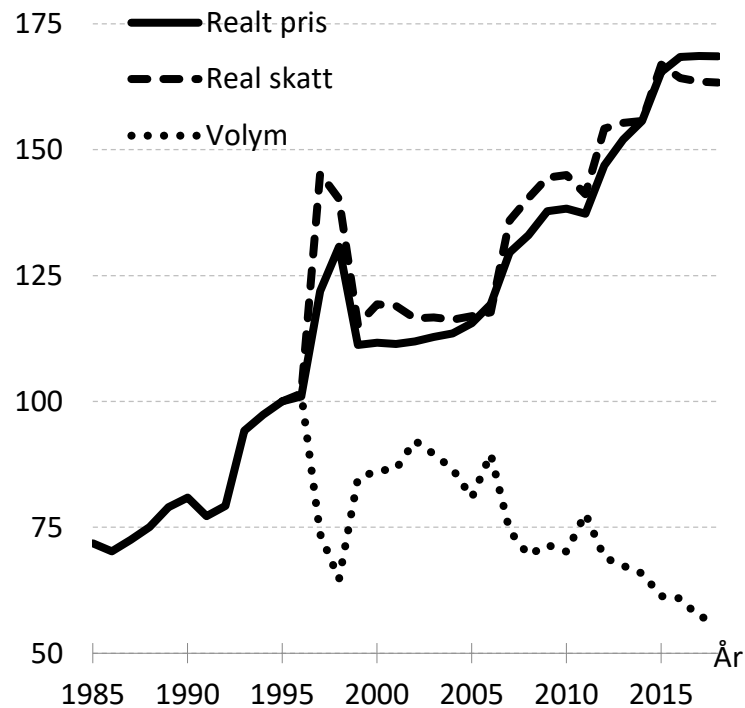
Tobakspolitikens måluppfyllelse

- **Antalet rökta cigaretter per capita har minskat kraftigt**
 - Från 1 200 till 650 cigaretter per capita 15+ sedan 1995
- **Andelen barn och ungdomar som röker har minskat kraftigt**
- **Skadorna från rökning har minskat**
- **Antalet döda och dödligheten pga. rökning har minskat**

Är styrmedlen effektiva?

Cigarettmarknadens utveckling

Index 100 = 1995

- Pris och volym är i spegelbilder av varandra
 - Rökningen har minskat mer än vad priset kan förklara
 - De tidiga marknadsförings- och rökförbuderna verkar ha haft effekt
 - Rökförbud på serveringar har minskat den passiva rökningen
- Skattehöjningen 1997 hade inget stöd i högre priser utomlands
 - > Ökad smuggling och egeninförsel
- Samordning och minimiskatt inom EU har möjliggjort ambitiösare svensk politik

Alkoholens samhällskostnader

Samhällets bruttokostnader för alkohol 2016

Miljarder kronor

Typ av kostnad	Totalt
Socialtjänsten	8,8
Sjukvården	5,5
Myndigheter	7,6
Privat sektor	1,4
Utebliven produktion	30,9
Summa	54,3

Källa: SOU 2011:6, s. 778 uppräknade från 2008 till 2016 med KPI och med tillväxten i folkmängd 15 år eller äldre.

Alkoholens samhällskostnader

Samhällets bruttokostnader för alkohol 2016

Miljarder kronor

Typ av kostnad	Totalt
Socialtjänsten	8,8
Sjukvården	5,5
Myndigheter	7,6
Privat sektor	1,4
Utebliven produktion	30,9
Summa	54,3

Källa: SOU 2011:6, s. 778 uppräknade från 2008 till 2016 med KPI och med tillväxten i folkmängd 15 år eller äldre.

Av bruttokostnaderna drabbar:

- **29,1 miljarder konsumenterna**
 - Utebliven inkomst
 - Ökade offentliga utgifter
- **25,2 miljarder drabbar andra**
 - 11,9 i ökade offentliga utgifter
 - 13,3 i uteblivna skatteintäkter

Alkoholens samhällskostnader

Extra offentliga utgifter:

- 11,9 miljarder kr.

Punktskatt på alkohol:

- 13,9 miljarder kr.

Slutsats:

- Alkoholconsumenterna kompenserar för de extra offentliga utgifterna som drabbar andra

Alkoholens samhällskostnader

Extra offentliga utgifter:

- 11,9 miljarder kr.

Punktskatt på alkohol:

- 13,9 miljarder kr.

Slutsats:

- Alkoholconsumenterna kompenserar för de extra offentliga utgifterna som drabbar andra

Uteblivna skatteintäkter :

- 13,3 miljarder kr.

Uteblivna offentliga utgifter:

- 2,6 miljarder kr.

Slutsats:

- Alkoholconsumenterna kompenserar inte för de uteblivna skatteintäkterna.

Alkoholens samhällskostnader

Extra offentliga utgifter:

- 11,9 miljarder kr.

Punktskatt på alkohol:

- 13,9 miljarder kr.

Slutsats:

- Alkoholconsumenterna kompenserar för de extra offentliga utgifterna som drabbar andra

Uteblivna skatteintäkter :

- 13,3 miljarder kr.

Uteblivna offentliga utgifter:

- 2,6 miljarder kr.

Slutsats:

- Alkoholconsumenterna kompenserar inte för de uteblivna skatteintäkterna.

Icke-konsumenter behöver bidra med knappt 9 miljarder kr.

Målen med alkoholpolitiken

- **Alkoholkonsumtionen ska minskas**
- **Antalet barn som debuterar tidigt med alkohol ska minskas**
- **Antalet personer som utvecklar skadligt bruk ska minskas**
- **De medicinska och sociala skadorna samt antalet som dör pga. alkohol ska minska**
- **Skadliga dryckesvanor ska motverkas (berusningsdrickande)**

Når alkoholpolitiken målen?

- **Konsumtionen har ökat sedan 1990**
 - Från cirka 8 till 9 liter ren alkohol per person 15+
- **Andelen barn och ungdomar som dricker alkohol har minskat**
- **De medicinska skadorna har minskat**
 - Trots ökad konsumtion
- **Antalet döda och dödligheten har inte minskat**
- **Skadliga dryckesvanor har minskat på kort sikt**

Är alkoholskatten effektiv?

Av staten icke-kontrollerad marknad 2016

Procentuell andel av marknadens omsättning

Marknad	Andel
Rökning	8,5
Snus	2,6
Alkohol	17,3
Spel	23,0
Summa	16,4

Är alkoholskatten effektiv?

Av staten icke-kontrollerad marknad 2016

Procentuell andel av marknadens omsättning

Marknad	Andel
Rökning	8,5
Snus	2,6
Alkohol	17,3
Spel	23,0
Summa	16,4

Pris på alkohol inom EU 2015

Index 100 = Sverige (kronor per liter ren alkohol)

Land	Pris (index)
Norge	175,1
Finland	119,8
Sverige	100,0
Irland	76,1
Danmark	67,6
Storbritannien	66,9
Frankrike	48,5
Tyskland	40,1
Samtliga EU länder	43,2

Är alkoholskatten effektiv?

- **Alkoholskatten bidrar till minskad konsumtion, men:**
 - Finns redan ett upparbetat och omfattande beteende för att konsumera egeninförd och smugglad alkohol
 - Brist på samordning kring alkoholpolitiken inom EU
 - I synnerhet kring minimiskatter
 - EU:s referensnivåer för införsel binder inte svenska konsumenter
- **En högre alkoholskatt kan inte förväntas minska konsumtionen ytterligare i någon större utsträckning**

Är alkoholmonopolet effektivt?

Konsumtion och pris på alkohol 2015

Index 100 = Sverige

Land	Konsumtion	Pris
Norge	85,4	175,1
Finland	121,7	119,8
Sverige	100,0	100,0
Irland	122,3	76,1
Danmark	110,9	67,6
Storbritannien	133,4	66,9
Frankrike	130,4	48,5
Tyskland	126,4	40,1
Samtliga EU länder	126,4	43,2

Är alkoholmonopolet effektivt?

Konsumtion och pris på alkohol 2015

Index 100 = Sverige

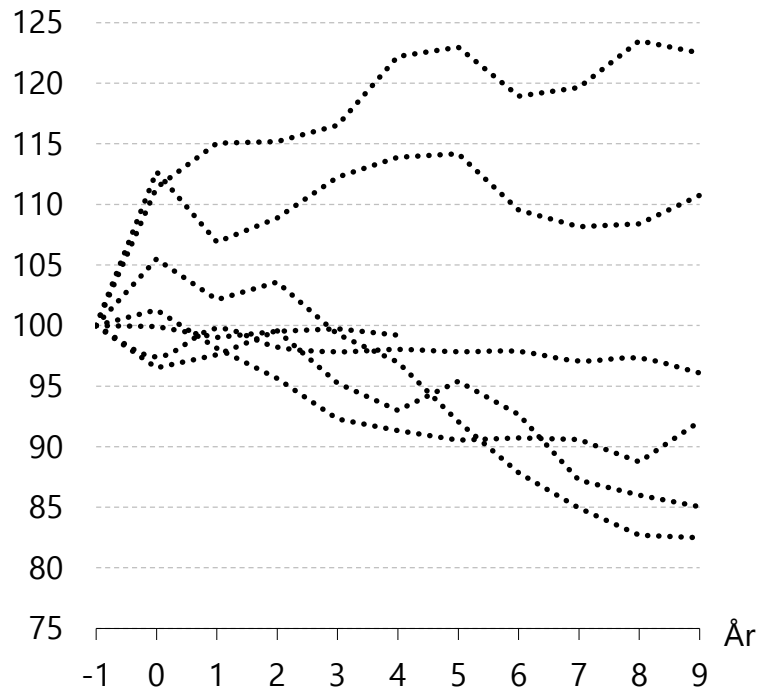
Land	Konsumtion	Pris
Norge	85,4	175,1
Finland	121,7	119,8
Sverige	100,0	100,0
Irland	122,3	76,1
Danmark	110,9	67,6
Storbritannien	133,4	66,9
Frankrike	130,4	48,5
Tyskland	126,4	40,1
Samtliga EU länder	126,4	43,2

- Den lägre svenska konsumtionen kan förklaras av högre pris
- Danmark liknar Sverige i många avseenden:
 - Svensk nivå på alkoholskatten i Danmark skulle innebära att danskarna skulle dricka mindre än svenskarna
- -> Alkoholmonopolet förklarar inte lägre svensk konsumtion

Är alkoholmonopolet effektivt?

Alkoholförsäljningen i 7 stater

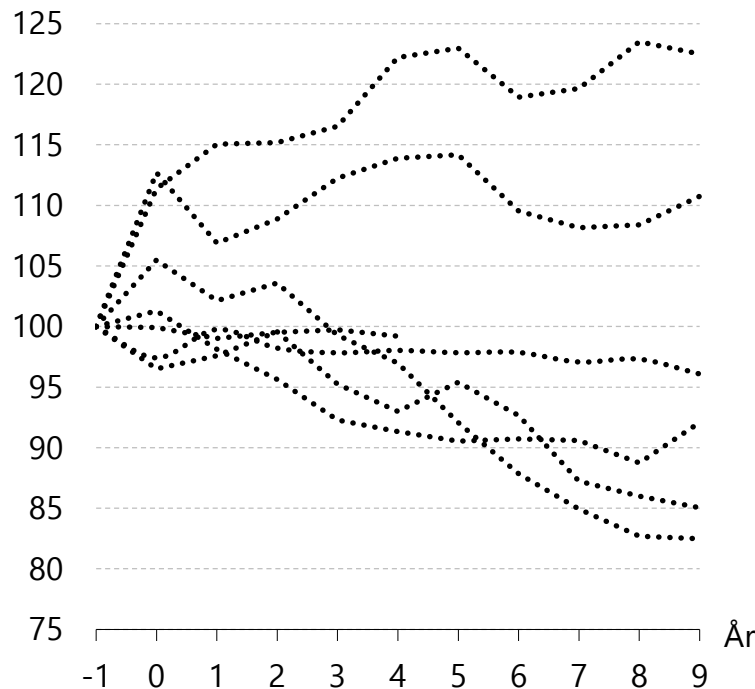
Index 100 = tidpunkt -1 = året före avskaffat
alkoholmonopol

Är alkoholmonopolet effektivt?

Alkoholförsäljningen i 7 stater

Index 100 = tidpunkt -1 = året före avskaffat alkoholmonopol

- **Avreglerade alkoholmonopol i USA och Kanada visar inte på att alkoholkonsumtionen ökar**
- **Uppgången i Maine och Idaho kan förklaras av att konsumenterna normaliserade sitt vindrickande från mycket låga nivåer**
- **-> Det går att avreglera alkoholmonopol utan att alkoholkonsumtionen ökar**

Är alkoholmonopolet effektivt?

Jurisdiktion	Alkohol- dryck	Reform tillät försäljning i:	År	Uppskattad ökning i total konsumtion (procent)
Sverige	Mellanöl	Matvaruaffärer	1965	15
Finland	Mellanöl	Matvaruaffärer	1969	50
Washington	Vin	Matvaruaffärer	1969	
Idaho	Vin	Matvaruaffärer	1971	
Maine	Vin	Matvaruaffärer	1971	
Alabama	Vin	Matvaruaffärer	1973	
New Hampshire	Vin	Licensierade detaljhandlare	1978	
Quebec	Inhemskt vin	Små detaljhandlare	1978	0
Montana	Vin	Licensierade detaljhandlare	1979	
Alabama	Vin	Stormarknader	1981	
West Virginia	Vin	Matvaruaffärer	1981	3
Quebec	Vin	Matvaruaffärer	1984	0
Iowa	Vin	Matvaruaffärer	1985	2
Iowa	Sprit	Matvaruaffärer	1987	Ökning/minskning
Alberta	Sprit	Licensierade detaljhandlare	1993	0
British Columbia	Alla	Licensierade detaljhandlare	2003	
Washington	Sprit	Matvaruaffärer	2012	

Rekommendationer

- **Alkoholskatten kan endast bli effektiv om alkoholskatterna inom EU samordnas på samma sätt som med tobaksskatten**
 - Inrätta en kommission med målet att samordna minimiskatterna inom EU

Rekommendationer

- **Gör en fullständig översyn av reglerna som styr alkoholmarknaden**
 - Dålig måluppfyllelse och svag kontroll
 - Alkoholmonopolets effektivitet kan ifrågasättas
 - Styrningen av alkoholmarknaden ifrågasätts kontinuerligt
 - En marknadsöppning bör vara utgångspunkten
- De potentiella vinsterna av en marknadsöppning är:
 - Effektivare alkoholmarknad
 - Högre marknadskontroll
 - Högre skatteintäkter
 - Stabilare reglering